

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۲/۱۹

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۲/۲۹

حکمرانی و توسعه

دوره ۲، شماره ۱، بهار ۱۴۰۰

صفحه ۱۰۳-۸۹

Assessing the Status of Structural Components of Good Governance in Higher Education

NourMohammad Yaghoubi¹, Reyhaneh Pourhassan^{2*}

Abstract

The aim of this study was to evaluate the status of structural components of good governance in University of Sistan and Baluchestan. Accordingly, this research is descriptive-survey in terms of practical purpose and in terms of nature and method of data collection. The statistical population of the study is the faculty members of Sistan and Baluchestan University that 187 people were selected as sample members using the stratified random sampling method and the required data were collected by a researcher-made questionnaire. The face validity of the research instrument showed acceptable results and Cronbach's alpha method was used for the reliability of the research instrument. The alpha coefficient for the research components was more than 0.7. Finally, the results of the analysis of the collected data indicate that the structural components of good governance (including transparency, accountability, leadership and management, efficiency and effectiveness, accountability, control and oversight, and goals and mission) in Sistan and Baluchestan University are not good condition.

Keywords: Good governance, Higher education, Structural components, University of Sistan and Baluchestan

1. Professor, Department of Management, Faculty of Management and Economics, University of Sistan & Blouchestan, Zahedan, Iran, E-mail: Yaghoubi@mgmt.usb.ac.ir

2. Ph.D. in Public Administration, University of Sistan & Blouchestan, Zahedan, Iran (Corresponding author), E-mail: R.Pourhassan@yahoo.com

ارزیابی وضعیت مؤلفه‌های ساختاری حکمرانی خوب در آموزش عالی

نورمحمد یعقوبی^۱، ریحانه پورحسن^{۲*}

چکیده

پژوهش حاضر با هدف ارزیابی وضعیت مؤلفه‌های ساختاری حکمرانی خوب در دانشگاه سیستان و بلوچستان انجام شده است. بر این اساس، این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر ماهیت و روش جمع‌آوری داده‌ها، توصیفی-پیمایشی می‌باشد. جامعه آماری پژوهش، اعضای هیأت علمی دانشگاه سیستان و بلوچستان می‌باشند که تعداد ۱۸۷ نفر به‌عنوان اعضای نمونه با استفاده از روش طبقه‌ای تصادفی انتخاب شدند و داده‌های مورد نیاز به‌وسیله پرسشنامه‌ای محقق‌ساخته از میان آنان جمع‌آوری گردید. روایی صوری ابزار تحقیق، نتایج قابل قبولی را نشان داد و برای پایایی ابزار تحقیق از روش آلفای کرونباخ استفاده شد که میزان ضریب آلفا برای مؤلفه‌های پژوهش بیش از ۰/۷ به دست آمد. درنهایت، نتایج تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده حاکی از آن است که مؤلفه‌های ساختاری حکمرانی خوب (شامل شفافیت، پاسخگویی، رهبری و مدیریت، کارایی و اثربخشی، مسئولیت‌پذیری، کنترل و نظارت، و اهداف و مأموریت) در دانشگاه سیستان و بلوچستان از وضعیت مطلوبی برخوردار نمی‌باشند.

واژگان کلیدی: حکمرانی خوب، آموزش عالی، مؤلفه‌های ساختاری، دانشگاه سیستان و بلوچستان

a

۱. استاد، گروه مدیریت، دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران، رایانامه: Yaghoubi@mgmt.usb.ac.ir
۲. دکترای مدیریت دولتی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران (نویسنده مسئول)، رایانامه: R.Pourhassan@yahoo.com

مقدمه

اعمال قدرت مدیریتی، اقتصادی یا سیاسی در ابعاد اجرایی، قانونی یا قضایی برای اداره امور عمومی در هر سطحی مفهوم حکمرانی را دربرمی‌گیرد (فنگ^۱، ۲۰۰۳)؛ بنابراین حاکمیت در سطوح مختلفی مطرح می‌شود و می‌تواند خوب یا بد باشد. حاکمیت به کلیه سازوکارها، فرایندها و نهادهایی که از طریق آن شهروندان و سازمان‌ها منافع خود را بیان کنند و از حقوق قانونی خود استفاده و تعهدات و وظایف خود را ایفا و اختلافات خود را حل و فصل کنند، می‌پردازد (رهنورد و عباس‌پور، ۱۳۸۶). در دهه گذشته مفهوم حاکمیت خوب^۲ موجب شده است تا پژوهشگران در حوزه‌های مختلف چون سیاست، اقتصاد، جامعه‌شناسی و مدیریت به دنبال تحلیل و بررسی مفهوم، ارزیابی شاخص‌ها و استانداردهای مرتبط با آن باشند (فاطمی‌نیا، ۱۳۸۷). اعمال حاکمیت خوب نیازمند توجه و بررسی بخش‌های مختلف در سطح کشور می‌باشد و اعمال آن بدون توجه به نهادهای آموزشی و دانشگاهی میسر نمی‌باشد. دانشگاه به‌عنوان یک نهاد علمی در سطح جامعه علاوه بر ایفای نقش پررنگ در سطح کلان حاکمیت خوب خود، دارای سازوکار حاکمیتی نیز می‌باشد. دانشگاه‌های دولتی به‌عنوان نهادهای عمومی در جامعه با مفهوم حاکمیت درگیر هستند و به‌کارگیری و اجرای حاکمیت خوب در آنها موجبات رشد و پیشرفت و اثربخشی را به همراه دارد (مؤسسه حکمرانی سازمان‌های خصوصی و عمومی^۳، ۲۰۰۷).

امروزه فشارهای محیطی و اعمال حاکمیت خوب در سطح جامعه و شرکت‌ها موجب شده است که دانشگاه نیز به دنبال اعمال حاکمیت در درون خود باشد. نیروهای اجرایی در رأس دانشگاه باید در قبال ذی‌نفعان پاسخگو و مسئولیت‌پذیر باشند. در همین راستا، ایجاد هیأت‌مدیره متمرکز و کمیته‌های راهبردی موجب نظارت بیشتر و تسهیل فرایند تصمیم‌گیری و واکنش مناسب در برابر تغییرات محیطی در دانشگاه می‌شوند. همچنین مشارکت ذی‌نفعان مانند اعضای هیأت علمی و دانشجویان در اجرای برخی از تصمیمات نمونه دیگری از تغییر ساختارهای اجرایی دانشگاهی به سمت اعمال حاکمیت خوب می‌باشد (شاتوک^۴، ۲۰۰۶). آموزش عالی^۵ ایران و بالاخص دانشگاه سیستان و بلوچستان در دهه اخیر تحولات عظیمی را پشت سر گذاشته است. بدین معنی که ورود پدیده‌هایی مانند جهانی‌شدن، دنیای مجازی و فضای سایبری، مدیریت دانش، اقتصاد دانش‌بنیان، توسعه حرفه‌ای، ساختارهای جدید، توسعه فناوری، ارتباطات، تغییرات جهانی، تکثر و تنوع رشته‌های دانشگاهی، افزایش جمعیت دانشجویی و ... به درون

1. Feng
 2. Good Governance
 3. Institute for Governance of Private and Public Organizations (IGOPP)
 4. Shattock
 5. Higher Education

اکوسیستم دانشگاه موجب شده است که برنامه‌ها، محتواها، سیاست‌ها و ساختارهای نظام‌های آموزش عالی دستخوش تغییر و تحول قرار گیرند؛ به گونه‌ای که می‌توان گفت، دانشگاه از کارکرد سنتی خود فاصله گرفته و به تعریف مجدد رسالت‌های خویش می‌پردازد. آنچه از بیرون نمایان است، جهان جدیدی است که بسان کوه یخ در اقیانوس موج آموزش عالی شناور می‌باشد. در جامعه معاصر اهداف و روش‌های اجرای اقدامات و سیاست‌ها توسط دانشگاه‌ها در حال به چالش کشیده شدن و تغییر و تحول است. تحولات و تغییرات اساسی ایجادشده در دهه‌های اخیر بر جنبه‌های مختلف آموزش عالی به‌طور چشمگیری تأثیرگذار بوده است. چالش‌های متعددی که دانشگاه‌ها با آن مواجه شده‌اند در کنار تغییرات و تحولات سریع محیطی فشارهای زیادی را برای بهبود و ارتقاء قابلیت‌های آنها به وجود آورده است. در پرسش از وضعیت مدیریت یک دانشگاه با دو پرسش اساسی مواجه هستیم: اول اینکه، آیا دانشگاه اقدامات را درست انجام می‌دهد؟ و دوم اینکه، آیا دانشگاه اقدامات درست را انجام می‌دهد؟ در هر دانشگاهی استقرار و سرآمدی در مدیریت، تضمین‌کننده انجام اقدامات درست است و مدیریت عملیات و فرایندها بیشتر بر انجام درست اقدامات تمرکز دارد. دانشگاه سیستان و بلوچستان با این چالش مواجه شده است که چگونه می‌تواند وضعیت خود را در مسیر بهبود ارزیابی کرده، جایگاه خویش را در مقایسه با سایر دانشگاه‌های کشور و جهان دریابد و اقدامات ثمربخشی را در مسیر بهبود، مرحله به مرحله تعریف و اجرا کند. در واقع، هر چقدر مؤلفه‌های حکمرانی خوب در سطح بالاتری باشند، به وضعیت مطلوب نزدیک‌تر هستند؛ لذا هدف از پژوهش حاضر بررسی وضعیت مؤلفه‌های ساختاری حکمرانی خوب در دانشگاه سیستان و بلوچستان است.

چارچوب نظری و پیشینه پژوهش

حکمرانی یک اصطلاح است که از سال ۱۹۹۰ تاکنون از ناآگاهی به سمت پیشرفت حرکت کرده است. در حقیقت، حکمرانی یک کلمه جدید نیست، بلکه در بحث در رابطه با سازمان‌های اجتماعی نسبتاً جدید است (گراهام و پلومتر^۱، ۲۰۱۳). اصطلاح حکمرانی خوب ابتدا در بعد اقتصادی در دستور کار مجامع بین‌المللی به‌عنوان پیش شرط کمک‌های توسعه از جانب مؤسسات بین‌المللی به کشورهای درحال توسعه و کم‌درآمد قرار گرفت و بعدها در بعد سیاسی نیز مطرح شد (عیوضی و همکاران، ۱۳۹۶). حکمرانی این است که چگونه قوانین، هنجارها، سیاست‌ها و مقررات تولید، تنظیم و پایدار می‌شوند و شامل نقش، مسئولیت، فرایندها، سیاست‌ها، قوانین و مقررات است که روابط بین سهامداران را هماهنگ، هدایت و کنترل می‌کند. حکمرانی شامل این است که چگونه ذی‌نفعان مختلف با یکدیگر درگیر می‌شوند

1. Graham & Plumptre

تا تصمیم‌گیری در مورد نحوه هدایت و کنترل سازمان را انجام دهند (ابدل^۱، ۲۰۱۶؛ بویر^۲، ۲۰۱۳). سیستم حکمرانی چارچوبی است که فرایند، متکی بر آن می‌باشد؛ به این معنا که مجموعه‌ای از توافقات، رویه‌ها و سیاست‌ها مشخص می‌کنند که قدرت در دست چه کسی باشد، تصمیمات چگونه اتخاذ شوند و همچنین وظایف چگونه انجام شوند (سلیمی و مکنون، ۱۳۹۷؛ یاکوب^۳، ۲۰۱۸).

نظریه حکمرانی خوب از جدیدترین مباحث توسعه در جهان کنونی است و ایران نیز مانند سایر نظام‌های سیاسی نیازمند درک عمیق و گسترده از عوامل، مؤلفه‌ها و ویژگی‌هایی می‌باشد که آن را کارآمدتر و اثربخش‌تر نماید (صفریان و امام جمعه‌زاده، ۱۳۹۶). حکمرانی خوب با هدف دسترسی به توسعه انسانی پایدار مطرح شده است که در آن بر کاهش فقر، ایجاد شغل، رفاه پایدار و رشد و پیشرفت افراد تأکید می‌شود (بیکوک و همکاران^۴، ۲۰۱۳). حکمرانی خوب رویکردی است که با ویژگی‌های خاصی شناسایی می‌شود. این ویژگی‌ها حاصل اجماع دیدگاه‌های مدیریتی - سیاسی برخی از نهادهای بین‌المللی یا صاحب‌نظران می‌باشند. برای مثال، صندوق بین‌المللی پول در چارچوب حکمرانی خوب، کشورهای عضو را به خطمشی‌گذاری شفاف، حداکثر اطلاع‌رسانی و استانداردسازی رویه‌های حسابرسی تشویق می‌کند (رونقی و همکاران، ۱۳۹۴؛ یوسف و همکاران^۵، ۲۰۱۶).

حکمرانی خوب، حوزه‌ها و سطوح مختلفی را شامل می‌شود. دانشگاه نیز به‌عنوان یک نهاد آموزشی در سطح کشور نیازمند ارزیابی، تحلیل و بررسی اجرای حکمرانی خوب می‌باشد. آموزش عالی به‌عنوان یک عامل محرک اقتصادی و اجتماعی در بین جوامع مختلف شناخته شده است و یکی از خرده‌سیستم‌های نظام علم و فناوری کشور می‌باشد که طراحی و اجرای برنامه‌های مناسب در آن، باعث ارتقاء توانمندی‌های دانشگاه می‌شود و نقش مهمی در توسعه پایدار جوامع ایفا می‌کند (یانز^۶، ۲۰۱۹). حکمرانی دانشگاه مربوط به اقتدار دانشگاه است (یونزاوا^۷، ۲۰۱۴). در سال ۱۹۹۵ حکمرانی خوب در آموزش عالی به‌عنوان موضوعی سیاسی مطرح بوده است (جان^۸، ۲۰۱۳). در دوران معاصر، حکمرانی خوب در آموزش عالی یک ضرورت در نظام آموزش عالی است و موفقیت نظام آموزش عالی در کشور ما برای تولید و ارتقاء علم و دانش در گرو پایبندی دانشگاه به اصول حکمرانی خوب می‌باشد (روشن و متوسلی، ۱۳۹۷). حکمرانی خوب در آموزش عالی به‌عنوان ابزاری برای برنامه‌ریزی، سازماندهی، مدیریت مؤسسات آموزش عالی، اعمال رسمی و غیررسمی قدرت در چارچوب قوانین و شیوه‌ای برای فعالیت

1. Abdel
2. Bevir
3. Yacoub
4. Bebhuk et al.
5. Yousaf et al.
6. Yanez
7. Yonezawa
8. John

دانشگاه می‌باشد (چانس و یانگ^۱، ۲۰۱۸). حکمرانی در آموزش عالی با چارچوب قانونی، چگونگی تخصیص بودجه به مؤسسات آموزش عالی و مسئولیت‌پذیری آنها در قبال هزینه‌ها و ساختارهایی با رسمیت کمتر که رفتارها را هدایت و کنترل می‌کند، سروکار دارد (دیتمار^۲، ۲۰۱۳). حکمرانی خوب در آموزش عالی یک پدیده چندبعدی می‌باشد که به چگونگی تعریف اهداف و دستیابی به آنها، مدیریت منابع مالی و انسانی، برنامه‌های آموزشی، دوره تحصیلی و پیشرفت دانشجویان اشاره دارد (گیبلز و همکاران^۳، ۲۰۱۲؛ دنیسون^۴، ۲۰۰۶).

در این پژوهش، «مؤلفه‌های ساختاری^۵» حکمرانی خوب عبارت‌اند از:

شفافیت: شفافیت بر قابلیت دسترسی به اطلاعات آموزشی و پژوهشی دلالت دارد. در واقع، شفافیت به عنوان قابلیت رؤیت و استنتاج اطلاعات به گونه‌ای که اطلاعات بتوانند منجر به دستاورد دقیق شود، مطرح می‌شود (کوساک و فانگ^۶، ۲۰۱۴).

پاسخگویی: اهداف و برنامه‌های دانشگاه باید در قالب شاخص‌هایی تعریف شوند تا در قبال آنها مدیریت دانشگاه و مدیران میانی به طور مستمر پاسخگوی ذی‌نفعان باشند؛ به عنوان نمونه اگر هدف، ارتقاء سطح پژوهشی و تحقیقاتی دانشگاه است و یکی از شاخص‌های ارزیابی سطح پژوهشی دانشگاه تعداد مقالات پذیرفته شده در نشریه‌های علمی پژوهشی می‌باشد، باید به طور مستمر علت افت و افزایش این شاخص در بازه‌های مختلف از مدیریت پرسش شود (مورارو^۷، ۲۰۱۲).

مدیریت و رهبری: مدیریت و رهبری دانشگاهی اشاره به تصمیمات مستمری دارد که در لایه‌های مختلف اتخاذ می‌شود. این تصمیمات با سطوح مختلفی از سطح عملیاتی تا سطوح عالی ارتباط دارد. تصمیماتی مانند نحوه پذیرش، ثبت نام، ارائه گواهی فارغ‌التحصیلی، ارتقاء کارکنان و اعضای هیأت علمی، انتصابات، امور رفاهی، امور آموزشی و پژوهشی و ... (کوک^۸، ۲۰۰۹).

کارایی و اثربخشی: این مورد به میزان دستیابی به اهداف آموزشی و پژوهشی و صرف زمان بهینه در انجام وظایف اشاره دارد. کارایی و اثربخشی در آموزش عالی شامل کارایی و اثربخشی مالی، کارایی و اثربخشی در تدریس و کارایی و اثربخشی در پژوهش است که از حداقل منابع و امکانات و بودجه برای

1. Chan & Yang
2. Dietmar
3. Giebels et al.
4. Denison
5. Structural factors
6. Kosack & Fung
7. Moraru
8. Cuc

تحقق اهداف به بهترین شکل بهره‌برداری می‌شود. در واقع، ارائه خدمات آموزشی و پژوهشی با کیفیت که نیازهای ذی‌نفعان را برآورده سازد، مدنظر می‌باشد (دیوید، ۲۰۱۶).

اهداف و مأموریت: در دانشگاه‌های دولتی یک بعد کلیدی در تعریف حاکمیت دانشگاهی، مشخص کردن اهداف، مأموریت، چارچوب‌ها و ضوابط است. برخی از اهداف دانشگاه ممکن است شامل تعامل بیشتر با صنعت و دنیای کسب‌وکار، تعامل با دانشگاه‌های خارجی و یا ارتقاء کیفیت دانش دانشجویان باشد (هیأت کیفیت دانشگاه‌های ایرلند^۲، ۲۰۰۷).

مسئولیت‌پذیری: مسئولیت‌پذیری در مقابل اختیار مطرح می‌شود و نشان‌دهنده تعهد نسبت به وظایف محوله است. هر چه میزان مسئولیت‌پذیری مدیران، اعضای هیأت علمی، اساتید و دانشجویان بیشتر باشد، دستیابی به حکمرانی خوب آسان‌تر می‌شود (آورام و آواسیلکانی^۳، ۲۰۱۴).

کنترل و نظارت: کنترل و نظارت رویدادهای سازمان، یکی از اجزای اصلی مدیریت در بخش آموزش می‌باشد. نظارت آموزشی، به‌عنوان فرایند کمک، هدایت و مشاوره مدرسان به‌منظور رشد آنها و بهبود کیفیت آموزش مطرح می‌شود (سجادی و همکاران، ۱۳۹۶).

در ادامه به بررسی برخی از پژوهش‌های صورت‌گرفته در رابطه با حکمرانی خوب در آموزش عالی پرداخته می‌شود.

در پژوهشی که توسط پورحسن و همکاران (۱۳۹۹)، تحت عنوان «ارائه الگویی چهارلایه برای امکان‌سنجی و استقرار اثربخش حکمرانی خوب در آموزش عالی»، با استفاده از روش فراترکیب انجام شد؛ ابعاد و کدهای مربوطه استخراج و میزان اهمیت و اولویت هر یک با استفاده از آنتروپی شانون تعیین گردید. یافته‌ها نشان داد که کدهای ارائه‌گزارش‌های مالی مستمر، مدیریت روند تغییرات در حوزه آموزش و پژوهش بر اساس تغییرات محیط، انعطاف‌پذیری در اجرای قوانین، قانونی‌بودن قدرت، تسلط به مطالب درسی، تجربه تدریس، دارا بودن نیروی انسانی متخصص، از میان برداشتن موانع دسترسی به آموزش، تلاش جهت ایجاد زمینه مناسب برای بالا بردن آگاهی‌های عمومی و هماهنگی بین ذی‌نفعان در بین ابعاد سه‌گانه حکمرانی خوب در آموزش عالی دارای بیشترین ضریب اهمیت بودند. همچنین، در پژوهشی که رجایی (۱۳۹۶)، با هدف «بررسی وضعیت حکمرانی در بخش آموزش از منظر نظام ارتباطی آن در کشورهای جهان» انجام داد، درنهایت به این نتیجه دست یافت که در بسیاری از این کشورها، بخش آموزش حکمرانی وضعیت منسجمی دارد و با برخی دیگر از حوزه‌ها هم‌افزایی نیز دارد؛ درحالی‌که در کشور ما این چنین نیست و بخش آموزش، حکمرانی منسجمی ندارد. در پژوهش دیگری که توسط

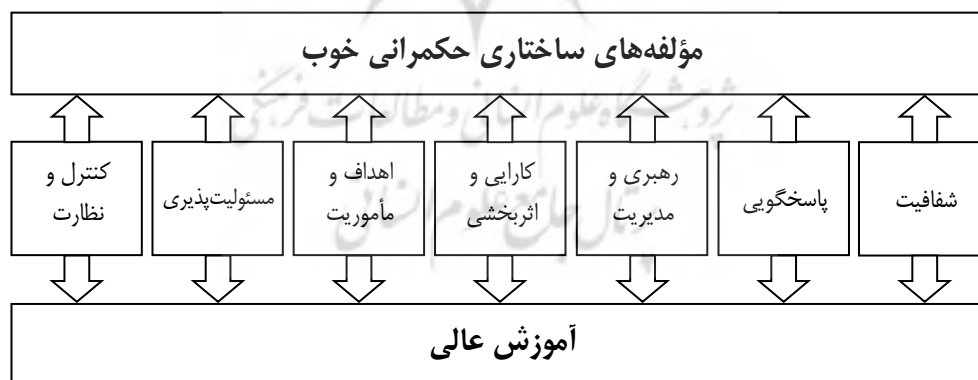
1. David

2. Irish Universities Quality Board (IUQB)

3. Avram & Avasilcai

شفائی یامچلو و همکاران (۱۳۹۸) تحت عنوان «مطالعه شناخت وضعیت موجود مسئولیت اجتماعی دانشگاه مبتنی بر الگوی والایس بر اساس دیدگاه اعضای هیأت علمی در دانشگاه تهران» انجام گرفت، به این نتیجه دست یافتند که وضعیت مسئولیت اجتماعی در دانشگاه تهران چندان مطلوب و رضایت‌بخش نیست و مستلزم بهبود است. در پژوهشی که توسط احمدی رضایی و همکاران (۱۳۹۶)، تحت عنوان «ارزیابی وضعیت حاکمیت خوب دانشگاهی با قابلیت پاسخگویی» انجام گرفت، به این نتیجه رسیدند که میزان پاسخگویی مورد نیاز برای حاکمیت خوب دانشگاهی از نظر آزمودنی‌ها در سطح پایینی قرار دارد. آسی و همکاران^۱ (۲۰۱۷) نیز در پژوهشی با عنوان «بررسی ساختار حکمرانی دانشگاهی در قاره اروپا» به بررسی ساختار حکومت دانشگاهی در شش دانشگاه جامع در اروپا پرداخت و در نهایت، چهار نوع ساختار را به ترتیب اهمیت معرفی کرد که عبارت بودند از: ساختار دموکراتیک، ساختار بوروکراتیک، تمرکز قدرت تصمیم‌گیری، تمرکز قدرت رهبری. در پژوهش دیگری که توسط کوین^۲ (۲۰۱۷)، انجام گرفت به تدوین شاخص‌های حاکمیت دانشگاهی و سیستم وزن‌دهی به آنها با استفاده از روش دلفی پرداخته شد. نتایج پژوهش وی چهار بعد مدیریت، شفافیت، مسئولیت‌پذیری، کارایی و اثربخشی را به عنوان ابعاد حاکمیت دانشگاهی نشان داد که از میان این آنها بعد شفافیت دارای رتبه پایین‌تری بود. در نهایت، مایلز و همکاران^۳ (۲۰۱۸)، در پژوهشی که به بررسی بهره‌وری آموزش عالی در طول زمان پرداختند، به این نتیجه دست یافتند که بهره‌وری (کارایی و اثربخشی) فعالیت‌های آموزشی بین سال‌های ۲۰۰۲ تا ۲۰۱۶ افزایش یافته است.

بر اساس آنچه گفته شد، مدل مفهومی پژوهش حاضر در قالب شکل ۱، نشان داده شده است.

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

۱. Åse et al.

۲. Quyen

۳. Miles et al.

- بر اساس مدل مفهومی پژوهش سؤالات هفت‌گانه ذیل جهت بررسی وضعیت مؤلفه‌های ساختاری حکمرانی خوب در دانشگاه سیستان و بلوچستان تجمیع و ارائه شده است:
۱. وضعیت مؤلفه شفافیت در دانشگاه سیستان و بلوچستان چگونه است؟
 ۲. وضعیت مؤلفه پاسخگویی در دانشگاه سیستان و بلوچستان چگونه است؟
 ۳. وضعیت مؤلفه رهبری و مدیریت در دانشگاه سیستان و بلوچستان چگونه است؟
 ۴. وضعیت مؤلفه کارایی و اثربخشی در دانشگاه سیستان و بلوچستان چگونه است؟
 ۵. وضعیت مؤلفه مسئولیت‌پذیری در دانشگاه سیستان و بلوچستان چگونه است؟
 ۶. وضعیت مؤلفه کنترل و نظارت در دانشگاه سیستان و بلوچستان چگونه است؟
 ۷. وضعیت مؤلفه اهداف و مأموریت در دانشگاه سیستان و بلوچستان چگونه است؟

روش‌شناسی پژوهش

این تحقیق از نظر هدف کاربردی و از منظر ماهیت و روش جمع‌آوری داده‌ها، از نوع توصیفی-پیمایشی می‌باشد که ابتدا از طریق بررسی مقالات و مطالعات کتابخانه‌ای داده‌های کیفی جمع‌آوری و پس از انتخاب گروه نمونه، با استفاده از پرسشنامه‌ای محقق ساخته که بر اساس طیف لیکرت پنج‌گزینه‌ای با مقیاس فاصله‌ای ۱ تا ۵ تهیه شده بود، اطلاعات و داده‌های مورد نیاز گردآوری گردید. در زمینه روایی صوری ابزار تحقیق، بازخورد حاصل از نظرات نخبگان نتایج قابل قبولی را نشان داد. همچنین برای سنجش و ارزیابی پایایی ابزار پژوهش از فرمول آلفای کرونباخ استفاده گردید. بدین منظور در این پژوهش یک نمونه اولیه شامل ۳۰ پرسشنامه پیش‌آزمون شد و با استفاده از داده‌های به دست آمده، میزان اعتبار درونی با روش آلفای کرونباخ محاسبه شد که میزان ضریب آلفای کرونباخ برای مؤلفه شفافیت ۰/۸۷۴، برای مؤلفه پاسخگویی ۰/۸۹۳، برای مؤلفه رهبری و مدیریت ۰/۸۸۰، برای مؤلفه کارایی و اثربخشی ۰/۸۹۳، برای مؤلفه مسئولیت‌پذیری ۰/۸۵۷، برای مؤلفه کنترل و نظارت ۰/۸۹۷، و درنهایت برای مؤلفه اهداف و مأموریت ۰/۸۹۹، به دست آمد که این مقادیر نشان‌دهنده آن است که پرسشنامه از قابلیت اعتماد (پایایی) قابل قبولی برخوردار است. جامعه آماری این پژوهش شامل اعضای هیأت علمی دانشگاه سیستان و بلوچستان است که بر اساس فرمول کوکران، تعداد ۱۸۷ نفر با استفاده از نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی به‌عنوان اعضای نمونه انتخاب شدند. درنهایت به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از پرسشنامه از آزمون T تک‌نمونه‌ای از طریق نرم‌افزار SPSS استفاده گردید.

یافته‌های پژوهش

اصلی‌ترین یافته‌های پژوهش، پاسخ به سؤالات پژوهش است. بنابر یافته‌های پژوهش در خصوص سؤالات می‌توان گفت که با توجه به نتایج ارائه‌شده در جدول ۱، سطح معناداری همه مؤلفه‌های ساختاری حکمرانی خوب در آموزش عالی در دانشگاه سیستان و بلوچستان بیشتر از مقدار ۰/۰۵ است و همچنین میانگین همه مؤلفه‌های موردنظر (یعنی شفافیت، پاسخگویی، رهبری و مدیریت، کارایی و اثربخشی، مسئولیت‌پذیری، کنترل و نظارت، و اهداف و مأموریت) در جامعه مورد مطالعه در حد متوسط نیستند؛ لذا می‌توان گفت کلیه مؤلفه‌های ساختاری حکمرانی خوب در دانشگاه سیستان و بلوچستان در وضعیت مطلوبی قرار ندارند.

جدول ۱. نتایج آزمون تی‌تک‌نمونه‌ای مؤلفه‌های ساختاری حکمرانی خوب در آموزش عالی در دانشگاه سیستان و بلوچستان

مؤلفه‌ها	تعداد	میانگین	نمره معیار	آماره t	سطح معناداری	وضعیت
شفافیت	۱۸۷	۲/۶۲۳	۰/۵۲۲	۱۶/۲۹۰	۰/۵۳۸	نامطلوب
پاسخگویی	۱۸۷	۲/۴۸۱	۰/۷۶۸	۸/۵۷۴	۰/۷۱۳	نامطلوب
رهبری و مدیریت	۱۸۷	۲/۷۱۳	۰/۵۷۳	۱۷/۰۱۶	۰/۸۳۳	نامطلوب
کارایی و اثربخشی	۱۸۷	۲/۷۱۰	۰/۵۶۶	۱۷/۱۵۸	۰/۴۳۵	نامطلوب
مسئولیت‌پذیری	۱۸۷	۲/۶۹۸	۰/۷۸۸	۱۲/۱۰۵	۰/۴۱۸	نامطلوب
کنترل و نظارت	۱۸۷	۲/۷۸۹	۰/۶۲۲	۱۷/۳۴۶	۰/۲۵۷	نامطلوب
اهداف و مأموریت	۱۸۷	۲/۷۰۲	۰/۴۸۹	۱۹/۶۳۰	۰/۶۲۵	نامطلوب

بحث و نتیجه‌گیری

طرح حاکمیت خوب برای کشورهای در حال توسعه الگوی مناسبی جهت دست‌یافتن به توسعه‌یافتگی و پیشرفت است. حاکمیت خوب تنها خاص سطح کلان یا یک حوزه مشخص نیست، بلکه شامل حوزه‌های مختلفی همچون حوزه مدیریتی، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی در لایه‌های مختلف نیز می‌شود. مؤلفه‌های حاکمیت خوب توسط مراجع و سازمان‌های مختلف همچون بانک جهانی تبیین شده است؛ اما با توجه به فراگیر بودن این مقوله نیاز به بازنگری و انطباق و بررسی این شاخص‌ها در بخش‌های مختلف وجود دارد؛ لذا در این پژوهش وضعیت مؤلفه‌های ساختاری حکمرانی خوب در

دانشگاه سیستان و بلوچستان مورد بررسی قرار گرفت. نتایج حاصل از بررسی سؤالات پژوهش نشان دادند که مؤلفه‌های ساختاری حکمرانی خوب در دانشگاه سیستان و بلوچستان در وضعیت مطلوبی قرار ندارند. نتایج حاصل از بررسی‌ها نشان می‌دهد که عدم وجود وضعیت مطلوب در رابطه با مؤلفه‌های ساختاری حکمرانی خوب در دانشگاه سیستان و بلوچستان ناشی از پیچیدگی برخی قوانین که باعث تعابیر و تفاسیر گوناگون آنها می‌شود، طرح نسبتاً نامشخص برای برنامه‌ریزی در آموزش و پژوهش، عدم وجود اهداف مدون در حوزه آموزش و پژوهش، عدم جامعیت اهداف، کم بودن امکانات فیزیکی و مادی سازمان برای پاسخگویی، اعتماد به نفس، دقت و سرعت پایین رؤسای دانشگاه جهت تصمیم‌گیری، عدم وجود فرهنگ مسئولیت‌پذیری و کم‌توجهی به رعایت استانداردهای آموزشی، ارزیابی نادرست فعالیت‌ها، عدم وجود معیار مناسب جهت اندازه‌گیری میزان تحقق اهداف آموزشی و پژوهشی، صرف زمان و هزینه زیاد جهت انجام اقدامات آموزشی و پژوهشی، آگاهی کم اساتید، اعضای هیأت علمی و دانشجویان از قوانین آموزشی و پژوهشی و تدوین نادرست وظایف و مأموریت‌ها جهت تحقق اهداف آموزشی، پژوهشی، مالی، فرهنگی و اداری می‌باشد. درنهایت با توجه به نتایج به دست آمده از پژوهش حاضر پیشنهادات زیر به منظور ارتقاء سطح مؤلفه‌های ساختاری حکمرانی خوب در دانشگاه سیستان و بلوچستان ارائه می‌گردد:

- به منظور بهبود وضعیت شفافیت پیشنهاد می‌شود که اعضای هیأت علمی دانشگاه سیستان و بلوچستان دستورکار شفاف و سرفصل‌های مشخصی را برای اجرای حکمرانی خوب در برنامه‌های سازمانی خود باز نمایند، ارتباط اهداف و عملکرد دانشگاه روشن شود، نحوه محاسبه حقوق و مزایا و پاداش‌های نقدی و غیرنقدی و نحوه دستیابی به آخرین اطلاعات مورد نیاز برای انجام وظایف محوله نیز تعیین گردد.
- به منظور بهبود وضعیت پاسخگویی پیشنهاد می‌گردد که نظام انتقادات و پیشنهادات و پاسخگویی جامع در این دانشگاه راه‌اندازی شود و مدیران دانشگاه در ازای تصمیمات و سیاست‌هایی که در تمامی سطوح اتخاذ و اجرا می‌کنند، توضیحات لازم را ارائه دهند.
- به منظور بهبود وضعیت رهبری و مدیریت لازم است تا رؤسای دانشگاه اعتماد به نفس خود را افزایش دهند و در تصمیم‌گیری‌ها و اقدامات خود در زمینه‌های آموزشی، پژوهشی، مالی، اداری و فرهنگی از سرعت و دقت لازم برخوردار باشند و محیطی مبتنی بر اعتماد و همکاری متقابل جهت تسهیم دانش بین ذی‌نفعان و خلق پیروزی‌ها و موفقیت‌های کوتاه‌مدت فراهم کنند.
- به منظور بهبود وضعیت مسئولیت‌پذیری نیز پیشنهاد می‌شود که مدیران، اساتید، اعضای هیأت علمی و دانشجویان، گرایش به فعالیت‌های تیمی را در میان خود افزایش دهند و همچنین زمینه‌ای فراهم شود تا

با جنبه‌های مختلف مسئولیت‌پذیری آشنا گردند و در جهت بهبود وضعیت دانشگاه و حل مسائل و مشکلات تشویق شوند.

- به‌منظور بهبود وضعیت کارایی و اثربخشی لازم است که تشکیلات دانشگاه در جهت تحقق چشم‌انداز، متناسب‌سازی شده و اقدامات لازم در زمینه تحقق اهداف آموزشی، پژوهشی، اداری، مالی، عمرانی و فرهنگی با کمترین هزینه و بیشترین کیفیت، صورت گیرد.

- به‌منظور بهبود وضعیت کنترل و نظارت لازم است کارگروه‌های تخصصی نظارت در دانشگاه تشکیل شود و استانداردی برای انجام عملیات تعیین گردد تا اقدامات آموزشی و پژوهشی، برنامه‌های تحصیلی و پذیرش دانشجویان مورد کنترل و نظارت قرار گیرد و با استاندارد انجام عملیات مقایسه گردد و نقاط قوت و ضعف مشخص شود.

- به‌منظور بهبود وضعیت اهداف و مأموریت نیز توصیه می‌شود که محتواهای آموزشی به‌روز، مسأله‌محور و خلاقیت‌پرور شوند و مراکز پژوهشی خودکفا جهت توسعه مناسبات علمی با سایر سازمان‌ها و مؤسسات علمی، راه‌اندازی گردند و دانشگاه، توسعه امکانات و زیرساخت‌های آموزشی و تحقیقاتی برای انطباق با استانداردهای معتبر جهانی و رضایتمندی ذی‌نفعان خود را در سرلوحه اهداف قرار دهد و بر اساس آن سیاست‌های عملیاتی خود را دنبال کند و بر بهبود زیرساخت‌های آموزشی و پژوهشی نیز تأکید نماید.

- درنهایت به محققان علاقه‌مند در زمینه موضوع پژوهش پیشنهاد می‌شود، با توجه به اینکه در این پژوهش وضعیت مؤلفه‌های ساختاری حکمرانی خوب در آموزش عالی در قطب علمی جنوب شرق کشور مورد ارزیابی قرار گرفت، این مؤلفه‌ها در دانشگاه‌های دیگر بررسی و نتایج مقایسه شود. همچنین بررسی روابط علت و معلولی بین مؤلفه‌های مختلف حکمرانی خوب در آموزش عالی به‌عنوان موضوع پژوهش‌های آتی پیشنهاد می‌شود.

منابع

احمدی رضایی، حسین؛ اجتهادی، مصطفی؛ قورچیان، نادرقلی؛ محمدداودی، امیرحسین (۱۳۹۶). ارزیابی وضعیت حاکمیت خوب دانشگاهی با استقلال سازمانی و قابلیت پاسخگویی. *مطالعات مدیریت راهبردی*، ۲۹، ۱۷۹-۲۰۲.

پورحسن، ریحانه؛ سالارزهی، حبیب‌الله؛ روشن، علیقلی؛ یعقوبی، نورمحمد؛ دهقانی، مسعود (۱۳۹۹). ارائه الگویی چهار لایه برای امکان‌سنجی و استقرار اثربخش حکمرانی خوب در آموزش عالی. *تشریح پژوهش در نظام‌های آموزشی*، ۱۴ (۵۰)، ۱۴۳-۱۶۲.

- رجایی، امیر (۱۳۹۶). بررسی وضعیت حکمرانی در بخش آموزش از منظر نظام ارتباطی آن در کشورهای جهان. فصلنامه علمی - ترویجی سیاست نامه علم و فناوری، ۷(۴)، ۲۵-۳۴.
- روشن، احمدرضا؛ متوسلی، محمود (۱۳۹۷). الگوی ذینفع‌مداری مبتنی بر حکمرانی خوب برای ارتقای کیفیت وزارت علوم، تحقیقات و فناوری. فصلنامه پژوهش در نظام آموزشی، ۴۱(۱۲)، ۸۱-۱۰۰.
- رونقی، محمدحسین؛ محمودی، جعفر؛ ابوالقاسمی، امیر (۱۳۹۴). اندازه‌گیری بلوغ حاکمیت دانشگاهی. اندیشه مدیریت راهبردی، ۹(۲)، ۱۳۵-۱۵۶.
- رهنورد، فرح‌الله؛ عباس‌پور، باقر (۱۳۸۶). حاکمیت خوب و امکان پیاده‌سازی آن در ایران. مطالعات مدیریت بهبود و تحول، ۱۸(۵۵)، ۲۵-۳۸.
- سجادی، سیده اعظم؛ فتحی مقدم، عبدالله؛ آزرمی، سمیه (۱۳۹۶). مروری بر نظارت آموزشی اثربخش. نشریه مطالعات آموزشی، ۵(۱)، ۴۱-۴۷.
- سلیمی، جلیل؛ مکنون، رضا (۱۳۹۷). فراتحلیل کیفی پژوهش‌های علمی ناظر بر مسئله حکمرانی در ایران. فصلنامه مدیریت دولتی، ۱(۱۰)، ۱-۳۰.
- شفایی یامچلو، طاهره؛ آبیلی، خدایار؛ قراملکی، احدفرامرز (۱۳۹۸). مطالعه شناخت وضعیت موجود مسئولیت اجتماعی دانشگاه مبتنی بر الگوی والایس بر اساس دیدگاه اعضای هیأت علمی، مطالعه موردی: دانشگاه تهران. فصلنامه علمی پژوهشی آموزش عالی ایران، ۸(۴)، ۸۱-۱۰۰.
- صفریان، روح‌الله؛ امام‌جمعه‌زاده، سیدجواد (۱۳۹۶). الگوی حکمرانی خوب؛ سرمایه اجتماعی و توسعه همه‌جانبه. فصلنامه دولت‌پژوهی، ۳(۲۱)، ۱۴۵-۱۸۱.
- عیوضی، محمدرحیم؛ مرزبان، نازنین؛ صالحی، معصومه (۱۳۹۶). از بررسی حکمرانی خوب تا الگوی حکمرانی پایدار. فصلنامه راهبرد، ۲۶(۸۵)، ۵۵-۸۵.
- فاطمی‌نیا، سیاوش (۱۳۸۷). فرهنگ شهروندی محصول و محمل حاکمیت خوب، سازمان کارا و شهروند فعال. فصلنامه رفاه اجتماعی، ۲۶(۷)، ۳۵-۵۹.

Abdel, A. A. (2016). Universities' Leadership Style in the Light of Governance Principles. *International Review of Management and Business Research*, 5(3), 1-15.

Åse, G., Peter, M. & Harry, D. (2017). Change in university governance structures in continental Europe. *Higher Education quarterly*, 71(3), 274-289.

- Avram, E., & Avasilcai, S. (2014). Business Performance Measurement in Relation to Corporate Social Responsibility: A Conceptual Model Development. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 109, 1142-1146.
- Bebchuk L., Cohen A. & Wang C. (2013). Learning and the Disappearing Association between Governance and Returns. *Journal of Financial Economics*, 108(2), 323-348.
- Bevir, M. (2013). *Governance, A very short introduction*. Oxford, UK: Oxford University Press, 33-36.
- Chan, S. J., & Yang, C. Y. (2018). Governance styles in Taiwanese universities, Features and effects. *International Journal of Educational Development*, 63, 29-35.
- CUC (Committee of University Chairs). (2009). *Guide for Members of Higher Education Governing Bodies in the UK*. Bristol: CUC Publication.
- David, A. M. (2016). Assessing the research efficiency of higher education institutions in Chile: A data envelopment analysis approach. *International Journal of Educational Management*, 30(6), 809-825.
- Dennison, J. D. (2006). From a Community College to University: A Personal Commentary on the Evolution of an Institution. *Canadian Journal of Higher Education*, 36(2), 107-124.
- Dietmar, B. (2013). Changing Governance Models in Higher Education, the Case of the New Managerialism. *Swiss Political Science Review*, 5(3), 1-24.
- Feng, Y. (2003). *Democracy, Governance and Economic performance; Theory and Evidence*. Cambridge: MA, MIT press. 84-99.
- Giebels, D., Van Buuren, A. & Edelenbos, J. (2012). Ecosystem-Based Management in the Wadden Sea: Principles for the Governance of Knowledge. *Journal of Sea Research*, 82, 176-187.
- Graham. J, & Plumptre. T. (2013). Governance and Good Governance: International and Aboriginal Perspectives, 3-15.
- IGOPP (Institute for Governance of Private and Public organizations). (2007). Report of the Working Group on University Governance, Montreal.
- IUQB (Irish Universities Quality Board). (2007). A Framework for Quality in Irish Higher Universities: Concerted Action for Institutional Improvement, Dublin.

Kosack, S., Fung, A. (2014). Does transparency improve governance? *Annual Review of Political Science*, 17(1), 65-87.

Miles, P. C., Michael, P., Grant, M. & Danuse, B. (2018). Higher education: exploring productivity over time. *Journal of Applied Research in Higher Education*. 10(4), 534-546.

Moraru, L. (2012). The Romanian Modern University in the Frame of the Academic Profession and Governance. *Social and Behavioral Sciences*, 69, 79-88.

Shattock, M. (2006). *Good Governance in Higher Education*. Open University Press, New York: McGraw-Hill Education. 140-153.

Yacoub, N. (2016). Universities' Leadership Style in the Light of Governance Principles. *International Review of Management and Business Research*, 5(3), 1092-1114.

Yáñez, S., Uruburu, Á., Moreno, A. & Lumbreras, J. (2019). The sustainability report as an essential tool for the holistic and strategic vision of higher education institutions. *Journal of Cleaner Production*, 207, 57-66.

Yonezawa, A. (2014). The Academic Profession and University Governance Participation in Japan: Focusing on the Role of Kyoju-kai. *Educational Studies in Japan*, 8, 19-31.

Yousaf, M., Freeha, I. & Abida, E. (2016). Exploring the impact of good governance on citizens' trust in Pakistan. *Government Information Quarterly*, 33(1), 200-209.